

SZÉKELYSÉG

A SZÉKELYFÖLDET ÉS NÉPÉT ISMERTETŐ HAVI FOLYÓIRAT.

Felelős szerkesztő és kiadó: BÁNYAI JÁNOS

SZÉKELYUDVARHELY, Jókai utca 2.

Engedélyezés száma 5426-1941. M. E. III.

Az új kezdet.

Felvesszük megint a megszakadt fonalat s igyekezzünk tovább gombolyítani, hogy a Székelyföldet és népét ismertető adatoknak újabb meg újabb sorát hozzassuk nyilvánosságra.

Nehéz, küzdelmes tíz év zugott el felettünk s ha szerény méretekben és keretek között, de még is csak sikerült jelentős adatokat tárnunk a visszatérésünk alkalmával a felénk forduló érdeklődők elé. Jóleső örömmel állapították meg *jóakaróink*, hogy *mi nem üres marokkal* fogadtuk a hozzánk érkezőket, hanem az ujonnan felszínre került ismereteknek olyan kis csokrárt tudtuk bemutatni, amelyek méltán lepték meg, a Rólunk csak az elavult régi adatok alapján aránylag keveset tudókat. *Nem üllünk összetett kézzel* s vártuk a megváltást, hanem dolgoztunk s most még fokozottabb erővel kellene és tudnánk is munkálkodni, ha... ha... komisz, rosszmájú gáncsokkodással nem kellene számolni. Szóval a mult kísért ha más formában is s az ezutáni utunk is küzdelmes lesz, de bizunk a még is nagy többségben levő *eddig* megértők támogatásában s meggyünk egyenesen előre, mert a produktív munkára szükség van!

ELŐFIZETÉS: Egy évre 5 pengő. (Tanügyiék, lelkészek és nyugdíjesok számára csak 4 pengő!)

Kérünk pontos postai címekeket!

Nyomtatott: ifj. dr. Jodál Gabor könyvnyomdájában Székelyudvarhely. 3534.

Felelős nyomdatulajdonos: ifj. dr. Jodál Gábor.

Ki székely?

Ez a kérdés a régi világban a székely autonóm berendezkedések idején, a székely közvagyon használásánál igen-igen sokszor felvetődött. Akkoriban a dolognak nagy fontossága volt, mert életbevágó hatása volt, amennyiben valakinek a székely mivoltát kétségessé tették.

Az idők folyamán kialakult s a lustrákon s a széküléseken hivatalosan igazolt székelyek közössége féltékenyen őrködött azon, hogy illetéktelenek be ne tolakodjanak soraikba, hisz ez az anyagi előnyek rovására történt volna! Ezért asszimilált a székelység oly nehezen magába idegeneket, mert a betelepedéssel vagy házasság révén idekerültek alapos ellenőrzés alapján nyilvánítottak a székely közösség tagjaivá. Mindenki valamikor kezdte a székely mivoltát, egyesek ősi idők óta, mások meg kimutathatóan a már meglévő székely közösség elismerő s arra engedélytadó nagylelkűsége folytán lettek székelyekké!

Székely mivoltuk fontossága a székelyek önálló berendezkedésének, a kiváltságoknak megszűnte után elhalványodott. Ugyanis azután s főként az osztrák önkényuralom idején bizonyos keveredési folyamat indult meg s így az esetleges betelepedettnek a székely mivoltának a vallása a törzsökösödés révén esetleg hátrányos is volt egyénileg a számára. Mindamellet házasság révén, érzelmileg s életberendezkedésénél fogva teljesen beolvadva sokan vallották magukat annak ellenére is székelynek, hogy az most már csakis hátrányt jelenthetett a számukra. Ezek közt sok derék s becsületes munkával tisztet szerző emberünk akadt, akik, ha maguk esetleg nem is voltak szülöttei a Székelyföldnek, de gyermekeik már földünket vallhatták születésük s megélhetésük helyének. Nincs semmi oka a székelységnek, hogy ezeket egy ugynevezett analízálási módszerrel kitegye sorai közül. Egyelőre a közért dolgozókra s magukat az ügyünk érdekében kellemtelenségnek is kitevőkre, ha már ők ezt önként s tudatosan csinálják, ugy szükségünk is van, mert bizony tágos sorok vannak ezen a téren.

De tágos sorokat csinálnak az eltávozottaink is, akik közül a nagy többség nemcsak, hogy együttérezne eltávolodása dacára is közéletünkkel, hanem mint székely mivoltának s öntudatának az elvesztése révén ránk már értéket nem jelent. Ezeket most már mi címen akarjuk mindenképpen székelynek tartani, ha ők maguk közönyűkkel jelét sem adják székely mivoltuknak?

Ha tehát mi most egy bizonyos szempontból felujtatók a régi hadi számbavevést, a »lustrákat« úgy minden megreformált »szék« egy bizonyos kulturális számbavevést csinálhatna. Így aztán igen furcsa dolgok jöhetnének ki. Ugyanis sok »ősi származásut« ki kellene zárni írásbeli formásokkal is a székely öntudatközösségből. Azért mondhatjuk ily módon, hogy öntudatközösség, mert ma már csak er-

kölcsi alapja volna az ilyen számbavevéseknek, hisz az anyagi fontossága az ilyen megállapításoknak igazán csak a mult emlékei közt van meg!

De viszont el kell ismernünk székely mivoltát sok olyan most nem régen a Székelyföldre kerültnék, aki őszinte szeretettel vállalta a sorsközösséget velünk s ezen kívül még közérdekű munkánkban pozitíven is részt vett. Hangsúlyozzuk, hogy pozitíven, mert vannak olyanok is, akik csak a maguk számára végeztek pozitív munkát s bizony ha a köz szempontjából vesszük számadás alá tettüket, akkor inkább a parazitizmus jelenségét kellene megállapítanunk.

Származásuk miatt, ha nem is élnek már évszázadok óta szoros kapcsolatban s intézményesen összekötve, magunkénak valljuk a régi Felső Fehér vármegye magyar lakóseit is (56 község). Sajnos ezek az apró szigetek távol a törzstől, állandóan fogyóban vannak a körülvevő szász és román hullám asszimillálása miatt.

A székely népközösséghez számítjuk még szintén származás alapján a hétfalusi csángókat, akik sokáig valósággal a brassói szászok rabzolgái voltak, valamint a keletre, a szülőföldjükről kiüzött, elbujdosott véreinket, a moldvai csángókat is. Ezeknek érdekes visszaszivárgása gyarapította fel Gyimes vidékét, ahonnan tovább tart a befelé való húzó-dásuk, úgy hogy a Hargita rengetegei kezdenek megtelni az állandó letelepülésre maguknak birtokot vásárló és havasi gazdaságot folytató csángókkal.

A székely faj természetes szaporodása tette lehetővé, hogy az állandóan telített népességű Székelyföld kibirta a török-tatár mészárlásokat, rabigába hurcolásokat. A német zsoldosok s a határőrség komizkodása miatt rengeteg emberünk hagyta itt szülőföldjét, hogy »elcsángáljon« a Kárpátokon túlra s ott keressen magának megélhetést. A szájhagyomány szerint a ruháját is azért cserélte fel az ilyen menekült, hogy a moldvai lakóssal jobban eltűnhessen a bécsi udvar szimatoló ügynökei elől! Ezt a Moldvába szivárgó vérvesztéget fokozta az 1884. évi vámháboru után beállott gazdasági pangás, amely főként az iparosainkat kényszerítette kivándorlásra, hogy közvetlen az elvesztett fogyasztó piacra tegyék át lakóhelyüket s ott keressék meg mindennapi kenyerüket. Ez az értékes elem teljesen elveszett a mi számunkra, a nagyobb csoportokban élő csángókkal szemben, akik valahogy csodaképp kitartottak minden hivatalos praktika dacára is anyanyelvük mellett!

Épp ilyen nagy veszteséget kell elkönyvelnünk a kárunkra az intelligens, tanult embereink elszármazása révén is! Köztudomású, hogy az 1867. évi kiegyezés után a megnyílt hivatalnoki elhelyezkedés milyen rengeteg emberünket csalt a tisztviselői állásba, akik semmi intézményes kapocs nélkül lassanként lesodródtak a törzsről. Ennek a

veszteségnek az igazi nagysága akkor látszott meg, amikor a szerencsétlen 1918 ban a háborúvégi zavaros idők, vezetői tekintély nélkül találták a Székelyföldet.

Az amerikai kivándorlás már nem számítható veszteség gyanánt, mert a legtöbbször szerzeményével megrakodva mégis hazajött a szülőföldjére s így vagyonosodásával csak javított közgazdasági állapotainkon.

A háboru után megindult áramlás eredményének a megítélésére nagyobb háttér kell! Annyi bizonyos, hogy vezetőink soha nem gondoltak arra, hogy a mai sűrű lélekszám mellett az eddigi gazdálkodási rendszer szerint, nincs mindenkinek kenyerezhető megélhetése a szülőföldjén s ezért az egyedüli mentő mód csak a sok kezű foglalkoztató ipari munkaalkalom megszervezésében található. Pénzügyintézetünk nem azzal törődtek, hogy ilyenemű vállalatokkal feljavítsák gazdasági erőnket, hanem a kényelmesebb úton a szatócosszerű adszá-nesze kölcsönökkel, csak minél több profitot igyekeztek kiszorítani az áldozatból.

Pedig nagyszerű üzleti alkalmakra van kilátás az ásványvíz kincseink értékesítésének a révén, amely rengeteg emberünknek adna *itt helyben* foglalkoztatást s nem lennének kénytelenek véreink idegenbe vándorolni, hogy legnagyobb részt eltűnjenek ott a rájuk váró fertőben. A fürdő, nyaraltatási alkalmak, kirándulási idegenforgalom s ásványvizeink palackozása mind várja a vállalkozási kedvet! Félt, hogy ezzel is úgy járunk, mint az erdők milliárdos értékeivel s ujabban a kőbányáink értékesítésével, hogy teljesen idegen kézbe kerülve, másokat gazdagít s rendszerint olyanokat, akik anyagi erejüket a fajtánk ellen használják majd ki. Így fenjük ki magunk öntudatlan életünkkel azt a kést, amivel a nyakunkat vágják el!

Az lesz népünk igazi megmentője, aki szövetkezeti beindítással megszervezi a természetadta anyagainknak a magunk ereje által való kihasználását, amibe ügyes szervezéssel be lehet kapcsolni a háziipar fellendítését is! Ilyen gondolatla menthetjük meg a Székelyföldet még lakó véreinket, de ebbe a munkába be kell kapcsolódnának jóakaratu támogatásukkal az elszármazottak is!

Ha mindenütt tudánk, úgy idehaza, mint az elszármazottak is, számbavevést csinálni azzal az erkölcsi alappal, hogy egymást, aki székely, támogassa, de csak úgy, ha megérdemli, akkor úgy éreznők, hogy az a »testvér« megszólítás, ami falusi legényeink közt igen használatos, tényleg erkölcsi, nemes tartalommal telne meg s akkor nem lenne az a hetyke, a fülnek kellemetlenül ható melódiája, amely ma még kicseng belőle, hanem az egymásra szeretettel való gondolás himnusz a áránna ki belőle!

B. J.

A Nemes Székely Nemzet képe.

A *Rugonfalvi Kiss István* szerkesztésében megjelent értékes összefoglaló munka I. kötetéről már megemlékezünk (I. IX. 90 l.) A közbejött örvendetes események s átmeneti nehézségeink miatt csak most tudjuk ismertetni a nyomtatásból már 1939 ben kikerült II. és a felszabadulásunk utáni III. kötetet. A II. kötet, az első kötet történelmi ismertetője után témánként hozza a fejezetekbe foglalt általános ismertetések, ahol a legtöbbszörre akkoriban még megszállás alatt levő írókat álnéven volt kénytelen a szerkesztő szerepeltetni, nehogy meg-hurcoltatásoknak legyenek kitéve. (Zárójelben hozzuk most a Szerkesztő által a III. kötet előszavában leplezett szakírók neveit !)

Az I. f. *A Székelyföld*. Irta: Székely Tivadar (Bányai János). Magában foglalja földünk természeti ismertetését. Földrajzi leírás, a kőzetek, ásványok és források, termőtalaj, emberföldrajzi vonatkozások, foglalkozási és gazdasági körülmények, növénytakaró, állatvilág alcímekkel.

II. *Udvarhelyszék*. Irta: Kereszturi Kálmán (Szentmártoni Kálmán).

III. *Marosozsék*. Irta: Küsmödi György (Bözödi György).

IV. *Háromszék*. Irta: Torjavásári László (Kispál László).

V. *Csikszék*. Vardotfalvi József (Venczel József).

VI. *Aranyozsék*. Irta: Andrásfalvi Domokos (Gyallay Domokos).

VII. *A székely nemzet mai helyzete*. Irta: Páldy Pál (Pál Árpád).

A székelyföld területe és lakossága. A székelyönkormányzat és a közbizony elűnése. Elszegényítő és társadalombénító hatások, az új közigazgatási rendszer miatt. Új területi beosztás a közigazgatásban. A Székelyföld történelmi és társadalmi egységének szétszakítása. A székek szava a tartományi és országgyűlésen. Egymást kizáró történelmi fejlődés. Élettér. Népesedési viszonyok.

VIII. *A Székelyföld egyházi és kulturális élete*. Irta: Telegdi Zoltán (Bíró Sándor).

IX. *A székely nép művészete*. Irta: Viski Károly.

X. *A székely népköltészet*. Irta: Árkosi Albert (Márkos Albert).

XI. *A székely népzene*. Irta: Gernyeszegi Ádám (Domokos Pál Péter).

XII. *A székely humor*. Dr. Hosszu Zoltán adatgyűjtése alapján írta Rugonfalvi Kiss István.

A II. kötet gazdag tartalmát a III. kötet lekszikonszerű életrajzi adataival egészítik ki, amely a szülőföldjükről eiszármazottak lustrája is akar lenni. (Nem árt ha tudunk egymásról!) s egyben a kiadást elősegítőket is tisztelhetjük a tartalmas névsorban.

A három kötet most együtt új adataival méltó kiegészítői az *Orbán Balázs* munkájának.

Székely élet és a harangok.

Népünk legkedvesebb vallási témája a harang. A vasárnapi szent olvasó mondására két atyafi ült be mögém a padba. Egymás köszöntése után a harangra tesznek megjegyzést:

— Hej, de milyen szépen szól is ez a nagy harang — mondja az egyik.

— Szépen, de sokkal szebben szólna, ha meghallgatták volna tanácsomat. A három kis harang árából egy nagy harangot vehettünk volna, olyat, amilyent elvittek a háboruba.

A szomszéd bölint rá, aztán a »Máriát dicsérni« ének után belekezdenek ők is az olvasóba.

A harang, mint valóságos személy él a nép között és az Ur Jézust helyettesíti. Ezért írják fel rá: *„Dicsőség királya, Jézus Krisztus jöjj békében.“* (O rex Gloriae Jezus veni in pace. 1582. — Egyik menasági harang felirata.) Mennyire megszemélyesítik a harangot, arra szintén kifejező a menasági másik harang felirata: *„Ó dicsőség királya, Jézus Krisztus, jöjj békében. Paulus öntött engem 1604 ben.“*

A haragnak természetfölötti erőt tulajdonítanak. Szava, siró könyörgése az életről »a vészes felhőket eltereli«. Az emberek természet, házait a pusztító vihartól megóvjá. Ezért a harangozó legfőbb teendője: »az idő eleibe harangozni«. Égetően fontosnak tartják, hogy a harangozó e feladatában különösen pontos és lelkiismeretes legyen. Ha a termés ellenségét, a »nehéz időt« a harangok meg is állítják, a halált nem tudják megtörni, ezért a harangok második nagy szerepe a halál győzelme feletti siralomének. Ez a fájdalmas ének arra figyelmeztet, hogy éld meg úgy a földi életet, hogy a szomorúnak látszó halál ne az elmulás képe legyen számodra, hanem az örökélet hajnalhasadása, mely mögött Isten arcának fölsége tekint le rád. A halottsirató harang egyben életbiztató is. A székely harangjának szavát a halálban is büszkén várja. A jó öreg harangozó ősidők formálta »versben« huzza a hagyományos »szaggatást« s közben az elhunyt lélekért imát mond.

A nép szívesen adakozik a harangra, mert »az a pénz, amit a harangra adnak nem vesz el«. A harang szavát mindennap hallják. Az új harangba beleöntetik a nagy adakozók nevét, a jelmondatot, a község nevét és a harangöntés idejét. Hogy a harang sorsa mennyire a szívükön pihen, arra rámutat az a körülmény, hogy a harangozót külön fizetik, külön »képezik«. »Az idő elejébe« való harangozásért pedig gabonában, vagy pénzben külön fizetés jár. A gabona kepe, a nép számára jelképes adomány! Jelenti az életet, amit számára a harang megőrzött.

A csengetyű.

A nép a harangot sokszor hallja, a megszentelt csengetyű »szagatása« számára rendkívüli. Az életből való kimulást, a halál üzenetét jelzi. Aki imádságos lélekkel hallgatja, annak számára figyelmeztető. Ahogy testvéred felett megcsendítik a halál csengetyűjét, feletted is épp így szólni fog az elmulás üzenete. Ezért gondolj a haldoklóra és kérj számára Istentől életet, vagy boldog halált. A csengetyűt legtöbbször a haranglábbal, a nagy harangokkal átellenben az oltár felett kimagasló kis keresztornyocskában helyezik el. A csengetyű az isteni ige hirdetésére az evangéliumkor és a beteglátogatáskor szól. Ezzel a csengetyűvel figyelmeztetik a papot is az áldozat kezdetére. Csikszentdomokoson ez a kis csengetyű hívja a papot a szentmiséhez. Az utolsó csendítésnél a nép már fel is áll és a templomba jövő papot mély áhitatban várja.

Tizes csengetyű.

A templom harangja a hegyvidéki zezugos völgyekbe felhuzódó nagyobb falu minden részébe nem hallszik el. Ezért a nagyobb utca-találkozásoknál, a falu távolabb eső részében »csengetyűket« emelnek. Egy egy magaslati védett helyre építik a művészi csengős házakat, melyek sokszor egy-egy kisebb templomtorony benyomását nyújtják. Költői ez a hely: Folyó partján, őszi rózsás, akácós ház, kert előtt. »A csengetyű« ablakaiba virágot tesznek s így barátságossá, otthonossá teszik az amugy is kedves alkotmányt. Hogy mégjobban kiemeljék a jelentőségét, az utat is, amely a nagy utról hozzávezet: »Csengetyű« utcának nevezik el.

Az uton járó ember első tekintete a csengetyűre esik, melynek csúcsíves, magasbanyúló tetején ott csillog Krisztus megváltó keresztje.

A csengetyű sok helyt az utca keresztezédekénél a keresztet is helyettesíti.

A csengetyű gondozását a legtöbbször egy-egy buzgó hívő, rendszerint fogadalomból vállalja magára.

Székely László.

Vámos Ferenc: Hagyományok a máglyán. A magyar történetírás válságát fejtegeti s művelődés, művészettörténeti alapon mutat rá a hibákra s a reményntnyújtó jövőre. Egy kitételére, hogy a »székelység eloláhosodik« (209 l.) meg kell jegyeznünk, hogy ezt valószínűen a régi székely autonóm területen kívül, az Erdélyben élő magyarságra gondolja. A székely több mint ezer éve székely magyar s még ezerévet jósolunk... *egyelőre, hogy az is marad!* (Hajlák könyvtár I. Bpest)

Góbéságok.

Megjára a ravaszságával . . .

Ahogy Pista a két tehenét a reggeli itatáshoz kieresztette az istállóból, a fakó megszökte magát s a kut jeges mejjékin úgy elesett, hogy a jobb első lábát combban eltörte s fekvé maradt a jégen, úgy kellett segítséggel az »árnyék« alá bévonszolni.

Pista elszomorodott a rettentő nagy káron, az asszonya meg éppen siróba jutott. A kárvallott gazda magára szedve az ünneplőt elindul a közeli városba, hogy valamelyik mézárósnak eladja a káré vallott tehenét.

A mézárósok a károsult szorult helyzetét kihasználva olyan keveset ígértek a tehenért, hogy nem volt lelke azért oda adni. Tiszta csúfság volt még hallgatni is őket.

Buslakodva haza ballagott s otthon abba állapotának meg az asszonnyal, hogy a tehenet »faluszeribe« kivágatják.

A »faluszeribe« való kivágás olyan félig-meddig való állatbiztosítás a falusi gazdák között. Ugy történik, hogy a baleset miatt használhatatlanná vált marhát egy hozzáértő falusi ember megüti, megnyuzza s a húst a marhatartó gazdák száma és vagyoni állapota szerint felporciózza. Minden gazda a porcióját köteles a meghatározott alacsony áron átvenni.

Az ár, természetesen olyan alacsonyan van megállapítva, hogy az elkárosult marha piaci árának legtöbbször a fele sem térül meg belőle, de így is nagy segítség a gazdáknak, mert nem maradnak teljes kárral, s bár a hus átvétele és az ár kifizetése becsületbeli kötelessége a gazdának, bizony mégis sokan elmaradoznak a fizetéssel, úgy hogy perre is kerül a dolog.

Pista is, jobb hiányában ezt a módot választotta az elkárosult tehen értékesítésére s minden annak rendje és szokott módja szerint megtörténvén, a 7000 lejt érő tehen husát potom 2500 lej értékben mérték szét s miután a bőrért Szeles Mihály tímár 700 lejt hajta neki, körülbelül fél kárral uszta meg a szerencsétlenséget.

A hátrálékban maradt husárat hol Pista, hol az asszonya lassankint úgy felszedegették, hogy tavasz nyiltával, mikor a jármot a szegről le kellett akasztani s más tehenet vásároltak a szántáshoz, a hus árával már csak Gergely Pali, a fősvény nagy gazda volt hátrálékban.

Gergely Pali kereken megtagadta a fizetséget, hiába hivatta Pista a jegyző elejébe, azt hajtogatta, hogy olyan komisz inas csontokat kapott az ő részibe, hogy még a kutyája sem lakott jól belőle s ha a nagy törvényre perelik be úgy sem fizet, mert nincs olyan törvény amelyik azt megítélje.

Hiába figyelmeztette a jegyző, hogy ha a hust elvitte meg kell fizesse az árát, Palinál minden békítési kísérlet és jó szó kárba vezett s nem volt más mit tenni Pistát arra utasította a jegyző, hogy a járásbiróságon perelje be adósát.

Dult-fult hazafelé Gergely Pali s fogadkozott, hogy ha a fene-fenét eszik, ugy sem fizet, majd megmutassa ő annak a cudarnak, hogy őt máskor próbálja csak oda hivatni az irodára.

Otthon a feleségével folytatta a veszekedést, a ki hiába kérlette, hogy azért a pár lejért ne izetlenkedjék tovább, ne adja magát a falu szájába s fizesse meg a hus árát Dávid Istvánnak.

Csökönységében arra határozta el magát, hogy reggel bemegy a városba s egy ügyvédtől kér tanácsot.

Ugy is tett; másnap reggel itatás végeztével utnak eredt a város felé.

Utközben meg hányta vetette magában az ügyet s bizony ő maga is arra az eredményre kezdett jutni, hogy aligha van neki igazsága.

No de már mindegy, majd csak lesz valahogy az ügyvédnél.

Beérve a városba, mindjárt a nagy törvényszékkal szemben az egyik híres nyuzó-huzó ügyvéd irodájába nyitott be. Illő köszönés s az ügyvéd nógatására előadta az esetét.

Igy s ugy, hát az ő tehene elkárosoda s faluszeribe az esett hust kimérték. Náluk olyan szokás van régtől fogva, hogy az ilyen hus porciót minden marhatartó gazda át kell vegye, hogy így segítsen a károsult, Dávid István a neki jutott hus részt elvitte, megtartotta s most nem akarja az árát megfizetni, mert azt mondja, hogy a hus kutyának való hitvány volt. S éppen azért jöve a naccságos Ügyvéd Urhoz, hogy tanácsot kérjen. A törvény megítéli-e vajjon a hus árát?

Az ügyvéd biztosította, hogy egy igen egyszerű, igazságos per-ről van szó, a per megnyerése biztos s Gergely Pál elé tette a meghatalmazást hogy írja alá.

Gergely Pál megbizonyosodva arról, amit tudni akart, az ajtóhoz somfordált s onnan mondta az ügyvédeknek:

— Megkövetem a Nagyságos Urat, de nem pellek, met az ellenfelem esetét mondom el az Urnak, elmenyek haza s én bizon kifizetem a hus árát.

Ezzel kisiklott az ajtón s otthon a ládafiájából kiolvasta a hus árát s elküldte az asszonyától Dávid Pistának, azzal az izenettel, hogy köccse patikára.

No, de a dolog »ügyes« elintézése után, akkor meredt ki a szemé, mikor egy hét mulva felszólítást kapott, hogy a kapott ügyvédi tanácsért 150 lejt fizessen 8 napi határidő alatt.

Az Erdélyi Fürdőszövetség hivatalos közleményei.

Sokszor hangoztattuk már, hogy ezidőszerint a Székelyföld legmarkánsabb gazdasági kerete az ásványvizek kihasználása kellene legyen.

Nem szabad a mostani háborus és ideiglenes közlekedési nehézségeket tekinteni, mert ezeknek a megszüntetése bámulatlan kontúrokban fogja megmutatni, hogy amit e tárgyban irtunk és sok jó reménységet tápláltunk, az nem megvalósíthatatlan álom, hanem éltető valóság lesz a Székelyföld számára. Az elmúlt gyenge nyaraló alkalom gyors és heves üteme megmutatta a jelentőségét az ásványvíz és nyaraló kérdésünknek. Belátta azt mindenki, hogy az ásványvizekkel sok oldalú érdekelttség kapcsolódik össze s így feltétlenül szükség van az összefogásra. Így született meg a tavasz folyamán az *Erdélyi Fürdők Szövetsége Marosvásárhely* székhellyel. A megalakulás nem akar az Országos Balneológiai Egyesülettől való eltávolodást, hisz közös magyar érdek az összefogás, azonban a mi ezidőszerinti problémáink az átmeneti nehézségek miatt nem oldhatók meg a Budapesten székelő országos egyesület keretében. Hogy a közös munkálkodásra mennyire súlyt helyez az Erdélyi Fürdők Szövetsége legjobban mutatja az, hogy elnökül József Ferenc főherceget választotta meg, akinek a személye a legtisztelendőbb s méltó kapcsolat a központtal.

A Szövetség vezetősége a következő. Ügyvezető elnök: dr. Biró István. Szakosztályi elnökök: Angi István, Bányai János, dr. Szoboszlai László, id. Urmánczy Jeromos. Igazgató: Hefly Gy. Andor.

A megalapítás után már egy pár napra jelentős teherpróbát jelentett a májusi országos mintavásáron való megjelenése az ásványvizeinknek. A kiállított felvilágosító térképek, nagyított szép fényképek és az árusított ásványvizeink hatalmas érdeklődést váltottak ki. A nehéz szállítási körülmények miatt — a különben tekintélyes mennyiségben felszállított vizeinket — egy pár napi gyors elfogyásuk után nem tudtuk már pótolni!

A Szövetség szervező munkájának volt köszönhető az érdeklődésnek gyakorlati uton való kielégítése a pontos felvilágosítások alapján s egyben az ásványvíz érdekeltségek kaptak utmutatásokat a sok oldalú igényléseikben, hisz az új helyzet, az átmenet igen sok megoldhatatlannak látszó kérdést állított eléjük.

Igen hálás szerepet töltött be a felsőbb hatóságoknak nyújtott megfelelő informáló munkájával is. Egy széles szakadék állott a központi kormányzó, igazgató szervek és az ásványvízérdekeltségek között! Az ügy érdekében szükség volt a kapcsolat megteremtésére, de a Szövetség közvetítése nélkül bajosan találhattak volna idejében egymásra, amiből országos kár származhatott volna.

A Szövetség központi irodája minden szakkérdésben körlevelekkel tájékoztatta tagjait s így hasznosan szolgálta az ügyet.

Az ásványviz kérdés rendkívül sokoldalú és bonyolult ügykörének a biztosítására megalapította a Szövetség a Borvizkutató Intézetet a székely anyavárosban, mint az ásványvízforrások középpontjában.

Igy nyert végre megfelelő támogató szervezet az ásványvizeinknek minden olyan kérdése, amely a források fenntartásával, hogy azt mondjuk azok életével van kapcsolatban. Ma már nem tűnhetnek el értékes vizek, mert a legféreesebb forrás is pontosan térképezve van s adataik kataszterszerűen törzkönyvezzve vannak. Ha valamelyik forrással baj van, akkor már van szervünk, amely szakszerűen annak a megjavításával foglalkozhatik.

A kereskedelmi, ipari szervezés munkáját a marosvásárhelyi központ végzi, amely az idegenforgalom lebonyolítására részletesen dolgozza fel a fürdőkben való elhelyezkedés, férőhelyek adatait. Kellemes és pontos informáló szerv lesz ez, amely az érdeklődő nagyközönséget hozza össze a fürdőhelyek, villatulajdonosok s helyi üzletemberekkel. Így mindkét félnek van közvetítő, egymásrataláltató szerve.

A már kiadott utikalauzaival, utmutatóval áll az érdeklődők rendelkezésére. (Megjelentek: 1. Erdély fürdő, üdülő, nyaraló és gyógyhelyei. — 2. Marosvásárhely és Szovátafürdő. — 3. Szovátafürdő és környéke, kirándulások. *Hefly Gy. Andor* igazgató hálás munkát végzett e tájékoztatók összeállításával. Sorra jönnek majd a többi helyeink is!)

A Szövetség csak akkor dolgozhatik tökéletes eredménnyel, ha vidékenként megalakulnak a fiókjai s viszont mindenki, akinek *bármilyen* kapcsolata van az ásványvizeink értékesítése révén, belép a tagok közé. Mint mindenütt úgy itt is az összefogó erő munkája válthat ki mindnyájunk javát szolgáló eredményt.

Az ásványvizeink értéketadó tulajdonságainak kutatása az eddigi bevezető tájékoztató munkálatok után erőteljes tempóban indult meg. A kutató specialista tudósaink szorgalmasan dolgoznak s az eddigi igen sok esetben csak nyomokon alapuló teltevéseink a műszeres, pontos vizsgálatokkal bizonyosokká válnak. Így a nyár folyamán a debreceni egyetem orvos-vegytani intézete Bodnár János dr. egyet. tanár vezetése alatt mutatott hálára kötelező módon nagy érdeklődést az ásványvizeink iránt. Kiküldött munkatársa dr. Straub János vegyész-tanár az eddigi eredményeinek egy részletéről küldött érdekes adatokat a rádium emanációra vonatkozó vizsgálatairól. A székelyudvarhelyi Szejke 103, — Solymossy sósfürdő (régj) 102, — a homoródi ivóvíz 123, — a tusnádfürdői Tizsás forrásai 375, — a dr. Kovács-Károly féle »Gözlő« 108, — Ilona forrás 170 Eman. tartalmat mutattak.

Irodalom.

A Székelyföldről a visszacsatolásunk óta irt ismertetések oly nagy tömegben jelentek meg minden lap és folyóirat hasábjain, hogy azokról a mi szűkre szabott kereteink közt még a tiszta felsorolásukról sem számolhatunk be. Azonban ki kell mégis emelnünk *Gáspár Gyula* sóvidéki cikkeit, melyek a kedvelt *Buvár* c. folyóirat hasábjain jelentek meg. (1939. XII., 1940. VII. és XII. sz.) U. o. *Suhay Gy.* a székely határörvidéket ismerteti. (1940. XI. sz.)

Orbán Balázs nyomában c. alatt egy gondolatban s ötletben gazdag cikk jelent meg a *Csiki Néplap* aug. 20-iki számában. Szűk helyünk miatt egyelőre csak örömmel üdvözöljük a Hargitán tulról jött hangot, hisz a mi eddigi gondolatkörünk megerősítését látjuk benne. A gyakorlati kivitel már utban van! Csak az a baj, hogy a formai elintézéshez szükséges testvéri találkozó a mostani háborus, közlekedési s más okok miatt nehezen valószínűsíthető meg, már csak azért is, mert az orbánbalázsi szikra élesztgető munkásai legnagyobb részt éppen a szűkrezabottzsebü atyánkfiai közül kerültek ki. A lelki egymásratalálás már meg van s jönni fog a szervezettebb formában való megjelenés is, amely a Székelyfölddel és népével foglalkozó *igazán produktív munkálkodókat* tömöríti össze. A kocsmalakókon kívül az ilyenek találkozájára is szükség van! Ezt üzenjük Páldy Róbert testvér!

Hargita címmel a székely anyavárosnak új lapot adott *dr. Hinder Fels Ákos* orszgy. képviselő. Az új lap társadalmi, közgazdasági és politikai célkitűzéssel 1941. szeptember 5-én indult meg.

Pálfy Jánosnak, a 48-as idők vezető székelyének emlékezéseit adta ki *T. Szabó Áttila* magyarázó jegyzeteivel az Erdélyi Szépművészeti Céh. Korának nagy embereit mutatja be Pálfy az őszinte megismerés és tapasztalat alapján. Érdekes lesz majd hasonló hétköznapi vi-
seletben előtálatni a mi »nagyjainkat« is! Erre hamar sor kerülhet!

Veress Gábor: Közlekedéstudomány (rendszer tanulmány) c. alatt szokatlan tárgyú tudományos értekezés jelent meg a szegedi tudományegyetem közleményei közt. (Acta Univ. Szegediensis, XIV. 4—54. l.) Unitárius székely testvérünk nemcsak gyakorlati szakembere az idegenforgalmunknak, hanem egyben kiváló tudományos művelője is a tárgykörnek. Végtelen nagy örömmel szolgál, hogy nagyfontosságú hivatalos munkakörében tud alkalmat keríteni a tudományos elmélyülésre is s emellett a székely megmozdulásainknak is vezetője lehet.

Népművelődésünk néhány kérdésének a megoldásához sorakoztat fel értékes adatokat *Debreczy Sándor dr.* a háromszéki tapasztalatai alapján. Gondolataiból ki kell emelnünk a reprezentáló íróink munkájának olcsó (ponyva) kiadását! (Hitel, 1939. 3. sz.)

Lármafa.

Móricz Zsigmond, a fajmagyarságnak igazi képviselő nagy írója a nyáron székelyföldi körutát tett s hisszük, hogy az itt felszedett s a neki új impressziók majd megnyilvánulásra jutnak az újabb műveiben. Örömmel láttuk, hogy küzdő, munkás lapja, amelynek mindig van mondanivalója, sok és gyakorlati cikken keresztül foglalkozott a mi megélhetési gondjainkkal. Már a címe is mintha nekünk szólana, hisz mi a Kárpátokon belül igazán magunkra vehetjük a Kelet Népe c. lapjának cím szerint is megillető gondoskodását.

Attila-szobor és országos Attila muzeum létesül. Érdekes terv merült fel nemrégiben hivatalos helyen. Arról van szó, hogy nagyszabású Attila-muzeumot akarnak létesíteni Szentesen és ott helyeznék el az ország minden részéből összegyűjtött hunkorszakbeli anyagot. Megállapított tény ugyanis, hogy Attila hun király tábora Szeged és Szentes közötti vidéken volt. Ott tárták fel a legtöbb hunkori temetőt, ötezer körül van már a feltárt huntemetők száma. A legérdekesebb anyagot a szentesi és a szegedi muzeumban őrzik és most az a terv, hogy a két muzeum hunkorabeli gyűjteményét egyesítsék, különálló országos Attila-muzeumot állítanának fel és ennek helye Szentes volna. Másik terv az Attila kultusz fellendítésével kapcsolatban, hogy óriási Attilaszobrot emelnek. Több magyar szobrászművész műtermében máris dolgoznak az Attila szobron, hogyha országos pályázatra kerül a sor, résztvehessenek azon. Nem döntöttek még arról, hogy hová kerül az Attila-szobor. Szentesen máris mozgalom indult meg, hogy a felállítandó Attila-szobrot ott állítsák fel.

Varga Béla torjai atyánkfőnének korszakalkotó találmányairól cikkeztek sokáig lapjaink. Az öletekben nem szegénykedő fajunknak jellemző képviselője Varga Béla, akinek a munkálkodása nemcsak magának hoz sikereket, hanem közérdekű voltuknál fogva nagy jelentőségűek s a technika történelmének jelentős pontjai lesznek. Legnagyobb gyakorlati fontossága van az alumíniumfém forrasztását megoldó találmányának Tizenegy fontosabbnál fontosabb találmányáról tesznek eddig a lapok említést! Kitartást, sikert drága testvértünk!

Halálozás. Gaál Lajos dr. gyergyószentmiklósi orvost közéletünk és irodalmunk tehetséges és fáradhatatlan munkását nagy veszteség érte 81 éves édesanyjának elhunytá alkalmával.

Az egykor Bukovinába menekült testvéreink kerültek most haza. A Bácska visszatéréseivel nyertek egyszerűen s jól megélhető helyre a véreink, akik a munkás, szívós kitartásukat viszik át az új otthonukba.

Az oroszok hét bombát dobtak le Háromszéken. A háborus kárból és ijedségből nekünk is kijutott, szerencsére minden különösebb

baj nélkül. Augusztus 18 án hajnalban váratlanul egy orosz bombázó gép jelent meg Kézdivásárhely felett s világító rakétákat dobott le. Ugy látszik a jó megvilágítás mellett észrevehette, hogy itt békés polgárok alusznak s ezért tovább repülve Imecsfalva határában hullatott le 7 bombát, amelyek a vasutvonaltól mintegy 400 méterre robbantak fel s a zabtáblákba vágtak tölcseárat. A nyomozás szerint Ojtoz felől jött a gép s a bombák ledobása után megfordulva Esztelnek felé távozott el. Az egyik bomba darabon M—396—43—41 jelzést találtak.

Megindult a Székelyföld iparosítása, Örömmel látjuk, hogy a soket hangoztatott gondolat kezd a megvalósulás stádiumába kerülni. Az őstermelő megélhetés elérte már a nép szaporodása szempontjából a tetőpontot. A háború előtti időkben már tisztán állott előttünk, hogy a székely kivándorlás megakadályozásának egyetlen módja, ha ipartelemek létesítésével az egyre sűrűbb lakosságnak (hála Istennek!) itthon igyekszünk megélhetési forrásról gondoskodni. Amikor a kenyérgéretért eltávozóak a környékünkön maradtak az ipari, gyári foglalkozásokkal, akkor nem is volt baj velük, mert még is csak visszatértek szülőföldjükre, vagy ott is maradván nem szakadtak el véglegesen. Sajnos azonban, hogy rengeteg emberünket nyelte el Amerika és az elszakításunk után főleg a Regát! Ép ezért kell üdvözlőnk minden olyan megmozdulást, amely az itt helyben létesített ipartelepeivel nemcsak nyers terményeink jobb értékesítésére nyújt alkalmat, hanem egyben lehetővé teszi, hogy az ott foglalkoztatott munkaerők itthon maradván találják meg létfenntartásuk alapjait. *Csíkzsentsimonban* épült fel egy modern keményítőgyár (vajjon a kézdivásárhelyi már évekkel ezelőtt utbaindult terv miért akadt el?) Ipari szeszgyár létesül *Kézdivásárhelyen*. Tárgyalások folynak üvegyár, papírgyár felállításáról. (Papírgyár Kézdivásárhelyen indult szintén utnak egy pár évvel ezelőtt!) Cukorgyárra is szükség volna a már meglevő marosvásárhelyi mellé. Értékes munka folyik a háziipar megszervezésére, mely főként a gazdasági foglalkozáson felül maradt szabad idő értékesítését tenné lehetővé.

Ügyünknek van anyagi oldala is! Mint a kezdet kezdetén most is a közbejött akadályok miatt csonka évről kezdjük új életünket. Arra kérjük az olvasóinkon kívül egyben a kitartásukkal támogatóinkat, hogy erre a csonka évre se sajnálják az egész évi díjat kifizetni! Nagy anyagi zavarból mentenek ki, mert közérdekű munkánk dacára sem vagyunk egyes politikai lapok módjára szubvenciókkal agyon támogatva. Akik már befizették a leiekkbe megállapított régi díjat, azt köszönettel nyugtázzuk s kérjük, hogy a jövő évtől kezdve ne sajnálják a nekünk jelentékeny emelést jelentő Pengő előfizetéseket, mert a nyomtatási költségek is emelkedtek!